

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

Refik Ahmet Sevengil'in Hikâyelerinde İdealist Tipler ve İdeolojinin İzleri Idealist Types And Traces of Ideology in Refik Ahmet Sevengil's Stories

DOI: 10.5281/zenodo.12624916

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
08.03.2024

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
23.03.2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
02.07.2024

**Türk Dili ve
Edebiyatı
İncelemeleri
Dergisi**

Berkan UZUN
Kırşehir Ahi Evran
Üniversitesi/Yüksek Lisans
Öğrencisi
berkanuzun99@gmail.com

ORCID ID
<https://orcid.org/0009-0004-8273-0142>

Öz

Erken Cumhuriyet Devri gazeteci- yazar ve tiyatro tarihçisi Refik Ahmet Sevengil, verdiği sayılı edebî eseri ile bazı hususiyetlerde dikkat çeker. Sevengil'in, edebî eserlerinde işlediği konu ve karakterler daha çok ideolojik ve siyasal içeriktedir. O, edebiyatı da diğer sanat dalları gibi ideolojik algının inşasında kullanılmasını gereken bir aygıt olarak düşünür ve konu edinir. Sevengil, yayınladığı tek hikâye kitabı olan *Köyün Yolu* eserinde bulunan kimi hikâyelerinde yaşadığı devrin algısında şekillenen ve siyasal düzenin halka aksettirilmesinde kullanılan düşünce ve ideolojik yapıyı işler. Bu düşünce şeklini idealist çerçevede ele alınan fakat ideolojik söylem ve eylemlerle donatılmış olan karakterlerinin ifade ve yaşamları ile yansıtır. Sevengil'in politik olarak da kimi görevlerde bulunması eserlerindeki ideolojik ve siyasî zemini yansımanın daha net ve izlenebilir olmasını sağlar. Bu doğrultuda hikâyelerindeki ideolojik ve idealist karakterlerin devlet görevlisi, öğretmen, vali olması da şahsî algısıyla alakalı görülebilir. Sevengil, hikâyeciliğinin hareket noktası da bu algıdır. Çalışma bağlam bakımından Sevengil'in ortaya koyduğu bu algıyı ele almaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Refik Ahmet Sevengil, İdeoloji, İdealist Tip, Hikâye, Edebiyat

Abstract

Refik Ahmet Sevengil, a journalist, writer and theatre historian of the Early Republican Era, draws attention with his numerous literary works. Sevengil's subjects and characters in his literary works are mostly ideological and political. He considers literature, like other branches of art, as an apparatus that should be used in the construction of ideological perception. Sevengil, in some of his stories in *Köyün Yolu* (The Way of the Village), the only story book he published, deals with the thought and ideological structure shaped in the perception of the era he lived in and used to convey the political order to the public. He reflects this way of thinking through the expressions and lives of his characters, who are treated in an idealist framework but equipped with ideological discourses and actions. Sevengil's political positions make the ideological and politically grounded reflection in his works clearer and more traceable. In this direction, the fact that the ideological and idealist characters in his stories are state officials, teachers and governors can also be seen as related to his personal perception. The starting point of Sevengil's storytelling is this perception. The study has tried to address this perception of Sevengil in terms of context.

Key Words: Refik Ahmet Sevengil, Ideology, Idealist Type, Story, Literature

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

GİRİŞ

Refik Ahmet Sevengil (1903-1970) Bingazi’de doğar. Babası Binbaşı Bekir Hıfzı Bey, annesi Zehra Hanım’dır. Aile daha sonraları Refik Ahmet iki aylıkken Kastamonu’ya göç eder. Burada iki yıl kadar kaldıktan sonra da İstanbul’a giderler. Refik Ahmet, ilk eğitimine ibtidâî mektepte başlar. Sonrasında rüştiyeye ardından da Mercan İdâdisine geçer. İkinci sınıfta olduğu sıralarda Dârülfünun Edebiyat Fakültesi sınavına girer, eğitimine Darülfünunda devam eder. Ancak bu devrede babasını kaybetmesi üzerine öğrenimi yarım kalır. İdâî mektepten hocası Hakkı Tarık’ın (Us) yönlendirmesiyle 1919’da *İfham* gazetesinde çalışmaya başlar (Okay, 2019: 497-498). *İfham* gazetesi kapatıldıktan sonra *Vakit* gazetesinde yazarlığa ve gazeteciliğe devam eder. Ek olarak *Kurun* gazetesinde de çeşitli konularda yazılar yazar. 1939 yılına kadar bu gazetelerde çalışır ve gazetelerin idari işleri ile sekreterliklerini yapar. Aynı zamanda türlü kitaplar, tiyatro tarihleri, hikâyeler ve romanlar yazarak tefrika eder (Yazar, 1999). Sevengil’in hayatında gazeteciliği, tiyatro tarihçiliği, edipliği yanında öğretmenliği de dikkat çeker. Menbaülirfan Mektebinde, Alman Lisesinde, Üsküdar Amerikan Kız ve Zapyon Rum Kız liselerinde edebiyat öğretmeni olarak görev yapar. 1927-1928 yıllarında yayınlanan “*Yurt Bilgisi*”, “*İstanbul Nasıl Eğleniyordu*” eserleriyle ön plana çıkar. 1930 yılında öğretmen okulları için “*Edebî Kıraat*” adlı üç ciltlik eserini tamamlar (Yazar, 1999). Aynı zamanda Dârülbedâyi Edebî Heyeti (1927-1928) ve İstanbul Şehir Meclisi üyeliği (1930-1943) de yapar. Tokat milletvekilliği görevlerinde bulunarak siyasi kimliğinin ön plana çıktığı bir dönem yaşar. Daha sonraları Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Enstitüsünde (1961-1962) ve Devlet Konservatuarında Türk tiyatrosu tarihi dersleri vererek tiyatroculuğa ve tiyatro tarihçiliği üzerine dersler verir. Radyolar Umum Müdürlüğü, Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı Radyo Dairesi Müdürlüğü gibi farklı görevlerde bulunur. Sevengil, TRT kurumunun ilk yönetim kurulu üyeliği ve genel müdür müşavirliği görevlerinde iken 13 Eylül 1970’te Ankara’da vefat eder (Okay, 2019).

Refik Ahmet Sevengil’in edebî kişiliği ise sanatın realist, idealist çizgide yapılması üzerine kurulur. Gazeteciliğinin yanında öğretmenlik, siyasi-idari görevler de üstlenen Sevengil için edebiyat ve sanat halkın eğitimi için ideolojik eksenli olmalıdır. “*Asrımızda edebiyat anlayışı şekli değişmiştir. Artık şiir, mesut bir civilti, hikâye yalnız sevişenlerin duygu ve heyecanlarını kâğıt üstüne geçirmek demek değildir. Edebiyatın her şeyden önce bir ‘maksat’ ı olmalıdır*” (Yazar, 1999: 251). Sevengil’de edebiyat kendi ifadelerinden de anlaşılacağı üzere araç-aygıt niteliğinde, *maksat*’a endeksli, eylemsel karakterdedir. Sevengil, sanat toplum içindir veya sanat, sanat içindir, anlayışından ziyade idealist yapıda üretilecek olan, bunun yanında maksadı içeren ve aktaran bir form olarak düşünür. Fikirlerine dayanak oluşturmak, ideolojik tavrın devamlılığını vurgulamak amacıyla eserler verir. Birçok sanatsal faaliyet gibi tiyatronun da politik fikirlerin aracı olarak düşünüldüğü bir devrede bu konular üzerine tarihsel incelemeler yapar. “*Özellikle yerli ve yabancı kaynakları, gazete koleksiyonlarını tarayarak ortaya koyduğu Türk tiyatrosu tarihiyle ilgili yazıları ve eserleri bu konuda ilk önemli araştırmalar olmuş, daha sonra bu alanda çalışanlar için vazgeçilmez bir kaynak teşkil etmiştir*” (Okay, 2019: 497-498). Diğer taraftan inceleme, araştırma, röportaj, derleme gibi eserlerin yanında tefrika hâlinde kalan “*İmrâlı*”, “*Ceylan Avı*”, “*Bir Mevsimlik Aşk*”, “*Herkes Yerine Dönsün*”, “*Maden Ocaklarında*” eserleriyle; “*Çıplaklar*” (1936), “*Açlık*” (1937), “*Perdenin Arkası*” (1941) romanlarını yayımlar. 1938 yılında yayımladığı “*Köyün Yolu*” adlı hikâye kitabı da roman çalışmaları gibi maksat odaklı ve eksenli bir eserdir. Bu tür edebiyat çalışmalarında ve genel olarak yazın anlayışında idealizasyonu ve ideolojik boyuta sahip, arka planında didaktik kodlarla örülmüş eserler verir.

Sevengil’in içinde bulunduğu fikirselleşen ve ideolojik evren dönemin siyasal dokuları ile de uyularak kendine uygun bir kanal yaratır. Yazdıkları ve söyledikleri ile de bu fikrî evrenin özellikle de ideolojik maksat düşüncesinin temelini kurmaya çalışır.

Sürekli bir edebiyat yaratmak isteniyorsa ‘ilk adımda (onun) ideolojisini yapmalı, amacını çizmeli; bugünkü dağılık çalışmaları bu yolda birleştirip sıkılaştırmalıyız’ diyen Refik Ahmet, bu ideolojinin esasları için de Cumhuriyet Halk Fırkası’nın parti programını adres gösterir. İstenilen edebiyatın ana hatları Altı Ok ile belirginleştirilir. İnkılapçı, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi ve laik olması hayal edilen yeni edebiyatın başlıca vazifesi ise inkılabı kökleştirmek olarak belirlenir (Eskin, 2017: 67).

Bu bağlamda edebiyat-ideoloji birliği sağlanması için Sevengil de verdiği eserler üzerinden faaliyet yürütür. Politize edilen edebî ürünlerinin daha kolay anlaşılıp alınılması için dili sade ve

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

üslubu akıcıdır. Devrin türlü yayın organları yanında konferans ve bildirilerle de desteklenen ideolojik olguyu, bir noktada edebiyatı tek düzleme indirgeme gayesi güder. Dönemin istenilen edebiyat-sanat algısından farklı yazan ve ürün veren edebiyat çevreleri belirli noktalardan eleştiriye tutularak faaliyetleri daraltılır ya da tamamen saf dışı edilir. Sevengil'in düşüncesine katılan "*Behçet Kemal, Refik Ahmet'in Halkevi tarafından İstanbul'da organize edilen 'Yeni Edebiyatımız Nasıl Olmalıdır' temalı konferansta: İstanbul edebiyatı da nihayet hidayete erişti (...) nihayet o da Ankara'da verilen kararı tasdik etti, sade tasdik etmek değil, uzun araştırmalardan sonra biricik özlü ve doğru fikir olarak buldu, kabul etti ve haykırdı: Sözü ve özü Türk bir edebiyat!.. En son teknik, yarınki Türkçe ve milli inkılap!..*" (Eskin, 2017: 66) sözleriyle bahsi geçen faaliyetleri doğrular nitelikte beyanlarda bulunur. Bu dönemle birlikte birbirini destekleyen, ürünlerini yine belirli kesimlere ulaştıran çevreler/ideolojik gruplar oluşur. Sadece edebiyat sahasında kalmayacak şekilde sanat dünyasının türlü ürünlerini de etkileyecek ve güdümlenecek olan bir tür kanonik, maksatlı, odağa endeksli algı inşa edilmeye çalışılır.

Erken cumhuriyet döneminde siyasi-sosyal hamleler yanında toplumun yeniden dizayn edilmesi, örgütlenmesi ve şekillendirilmesi düşünülür. Bu şekillendirme gayesinin yazın (literatür) boyutunda bulunan edebiyat ise siyaset ve politikanın etkisi ile ideolojik boyuta doğru bir eksen çizer. "*Söz gelişi 1930 sonrasında çıkmaya başlayan Çığır, Kadro, Yeni Türk Mecmuası, Ülkü, Varlık, Yeni Adam, Yücel gibi dönemin belli başlı edebiyat dergilerinde zaman zaman edebi eserlerde inkılapların anlatılması gerektiğini ifade eden ve sanatçıları bu şekilde yönlendirmeye çalışan yazılara yer verilmiştir*" (Çıkla, 2021: 36). Bu siyasileşen edebî çizginin bir temsilcisi olarak da Sevengil bulunur. İnkılâp edebiyatı kavramının ortaya atılmasından sonra kavramın izdüşümleri eserlerde görülmeye başlanır. Cumhuriyetin ilanından sonra başlayan süreçte kimi aydınlara göre yapılan inkılâplar sanat ve edebiyat sahasında gereğince işlenmemiştir. "*Milli zafer'i takip eden büyük inkılâp yılları, edebiyat ve sanat âleminde ne gibi cereyanlar doğurdu? Kurun-ı vustanın köhne müesseselerini ortadan kaldıran, hayat ve kâinat hakkında yeni yeni telakkiler yaratan muazzam inkılâp hamlesi sanatkârlarımızın ruhunda nasıl izler bıraktı?*" (Kaplan, vd. 1992: 130). Milli Mücadele ile başlayan ve Cumhuriyet'in kurulması ile tamamlanan süreçte yeni devlet algısının sanat boyutunda işlenip işlenmediğini soran Mehmet Fuat Köprülü, eski düzenin kıymetlerinden beslenen sanatın, yeni düzen ve değerlerden ne derece beslendiğini sorar ve ardından: "*dünkü ve bugünkü hayatı ayıran müthiş uçurum, hayatın ma'kesi olmak icap eden edebiyatta nasıl ve ne şekilde görünüyor? Dünkü sanat telakkileri, umumi hayat ile birlikte bir inkılâp geçirerek bir inkılâp edebiyatı yaratabildi mi?*" (Kaplan, vd. 1992: 130). Bu sorgulamalar, edebiyat ürünlerinin bir çerçeve içerisinde verilmesi gerektiğine dair fikirlerin de gerekliliğini vurgular. Daha sonraki süreçte kimi aydınlara da katılacağı üzere "*inkılâp edebiyatı*" ve eserlerde "*inkılâp*" vurgusu görülmeye başlanır. Kavramın işlenmeye başlandığı bu süreçte kimi yazarların da katılmasıyla *inkılâp edebiyatı*'nın neliği (anlamı ve ideal zemini), nasıllığı, nasıl olması gerektiği, nelerle bütünleşip nelerle ayrılacağı gibi kimi teknik, kimi ideolojik eksenli fikri algı kurulur. İdeolojik olarak işlenen bu alt yapı nihayetinde edebiyat ürünleri olarak daha sonraları kendisini gösterecektir. Kazım Nami (Duru) "*İnkılâp Edebiyatı*" adlı yazısında: "*mey ve mahub edebiyatını, Avrupai yeniliklerin edebiyatını ben Türk'ün asıl edebiyatı saymıyorum. Türk edebiyatı, folklor edebiyatına, bu canlı köke aşılacak bir inkılâp ruhuyla, yaşayan, yürüyen, koşan, uçan bir edebiyat olacaktır*" (Kaplan, vd. 1992: 149). Bu folklorik göndermelerin ardından eserlerde halka doğru yönelişin, halkın yarattığı ve milletin sözlü olarak işleyip yüzyıllardan beri yaşattığı, geleneksel türlerin beslendiği kaynaklara inme ve ilhamın bu köklerden alınması vurgusu yapılır. Sevengil'in hikâyelerinde de açıkça görülen folklorik öğeler belirtilen *inkılâp edebiyatı* kavramının edebiyattaki çıktılarındandır. Diğer taraftan onun hikâyelerinin bazılarında dikkat çeken unsurlardan biri de karakterlerin inkılâpçılık vurgusu yanında idealize edilerek ideolojik kimlik kazandırılmasıdır. Sevengil'in yazarlık kariyerinde ve edebiyatçılığında konu/seçilen problem ve tema bireysel meselelere odaklı olmakla birlikte son noktada ulusal fayda gözetilerek toplumsal yararlar da içerilmiş olur. "*Yazarın romanlarında edebi zevkten çok toplumsal fayda ön planda tutulmuştur, bu bakımdan sosyal konular belirgindir. Öykülerinde ise bireysel temalar ile toplumsal temalar iç içedir, yazar bu iki temayı koşut biçimde ilerletmiştir*" (Gürses, Ergünöz, 2016: 98). Temalarındaki odak noktası genel itibarıyla halkın gündelik yaşamına ve sorunlarına dairdir. Sevengil'de hikâye, ideolojik işaretlerin yoğunlaştığı, sosyal fayda çerçevesinde halkın anlayacağı ve metni içselleştirip dönüşeceği

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

bir tema taşır. “Köyün Yolu” adlı eserinde de dikkati çeken bu durum köylerdeki ve kasabalardaki sorunları hikâyedeki idealize karakterin çözmesiyle ilerler. Sosyal alanda yaşanan türlü olayların idealist karakter etrafında oluşturulan bir atmosferde geçmesi, onun edebiyattaki maksat algısını ve edebiyatın toplum yararına olacak şekilde tasarlanması gerekliliği fikrini destekler niteliktedir. Keza “*inkılâp Türkiye’inde gündün güne yeni bir ahlak abidesinin temeli perçinlenmektedir, yeni Türkiye’nin yeni neslinde hatta şuurdan itiyada geçmeye başlayan bu yeni ahlakın başlıca tezahürleri: karşılıklı yardım, şahsi fedakârlık ve içtimai adalet duygularıdır. Kütleye faydalı olmak, kütlenin içinde erimek ve kütle için bütün haksızlıkları reddetmek!..*” (Yazar, 1999: 252) Bu realistik bakışın hikâyede karakterler üzerinden idealize edilişi ile verilen mesaj politize edilir. Karakter mesleği, düşüncesi, algısı ve yaşam biçimi ile inkılâbın köy ve kasabalardaki ideal tipidir. İnkılâbın örnek vatandaş modeli ve günlük hayattaki karşılığıdır. Sevengil’in hikâyelerindeki karakterlerin ayrıntılı olarak ele alınmayışı ve aynı zamanda betimlenmeyişi, durumdan çok mesaja odaklanması ile alakalıdır. Karakterler ruhsal, düşünsel boyutlarından öte bir resmin donuk silüetleri gibi görünürler. Fakat Sevengil’in bu tiplere ile elde ettiği taktik: hikâye kadrosunun genele yayılabilen, her yer ve çevrede bulunabilen karakterlerin gerçeklikleri ile dikkat çekmesidir. “*Sevengil’in öykülerindeki mekânlar genel olarak açık mekânlardır. Bu mekânları ilçe adı, köy, vilayet, kasaba şeklinde adlandırmıştır. Sevengil’in öykülerinde vaka zamanı genellikle uzun bir süreyi kapsamaktadır. Yazar geçmek istediği anı zaman sıçratmalarıyla geçirir*” (Gürses, Ergünöz, 2016: 104). Hikâyelerinde vaka odaklı gerçek zamanlamalar ön planda tutulur. Vaka geçtiği zaman dilimine odaklanarak anlatılmak istenen mesele, atmosfer ile uyumludur. Aynı zamanda kimi hikâyelerde görülen karakterin politik mesajları da dikkat çeker. Hikâyelerdeki bu *inkılâpçı* karakter üzerinden aktarılmak istenen, devrin siyaset algısındaki yeni tip insan yaratma modelidir. Ancak bu noktada Sevengil’in ortaya koymaya çalıştığı idealist ve ideolojik tiplere geçmeden önce bu iki kavramın tarihsel sürecine bakmak gerekir. Kelime anlamı, felsefi ve siyasi alandaki değeri ve de dönüşümüne dair kısa ve genel bir bakış önemlidir.

İdealizm ve ideoloji kelimeleri fikrîsel çatışma bakımından sıklıkla yan yana gelebilecek düzlemlerde kullanılır. İki kelimenin anlam dünyasının birbiri ile yoğun tezatlıklar içerdiği de bir gerçektir. Felsefi olarak daha farklı yoğunluklar kazanan bu terimlerin Sevengil’e dair çalışma gereği ilk olarak anlam çağrışımları konuya daha yakın durmaktadır. Terimlerin temel anlamına bakıldığında idealizm için Türk Dil Kurumu sözlüğünde ülkücülük maddesi ile verilen idealizm “*bir ülküyle belirlenmiş olan, bu ülküye çıkar gütmeyen bağlı kalan yaşama biçimi ve dünya görüşü*” (TDK, 1998: 2307) olarak belirtilir. Ancak terimin ilk anlamında ortaya tam olarak çıkmayan manası ikinci anlamında daha net anlaşılır. “*Dünyayı olduğu gibi kabul eden gerçekçi görüşe (realizm) karşıt olarak, gerçekliği tasarım (idea) ve ülkülere (ideal) göre biçimlendirmek isteyen görüş*” (Akarsu, 2007: 100) anlamındadır. İdeoloji terimi ise Fransızcadan dilimize geçmiş Yunanca bir kelime olmakla birlikte “*siyasi veya toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü*” (TDK, 1998: 1047) anlamlarında kullanılır. Ancak iki terimin anlam dünyalarına dair bir irdeleme yapıldığında sözlük anlamlarının kelimenin ele alındığı zemine ve zamana göre değişiklik gösterdiği, esnediği ya da geniş bir çağrışım bütünlüğü aksettiği görülür. İki terimin tezatlığını ise Remzi Oğuz Arık: “*cemiyetlerin kaderi önünde, şuuruna varılan ızdırapları, bu ızdırapların doğurduğu sorguları, karşılıkları ifade için kullanılan ideal kelimesi, şöyle on beş- yirmi yıl var ki, ideoloji kelimesini kendisine rakip çıkmış buluyor. (...) İdealist bütün hareketlerini, inandığı şeye uydurur. Onun işiyle içi arasında ayrılık, aykırılık bulunmaz. İdeale bu bütünlüğü veren şey: ondaki metafizik taraftır. İdeolojide metafizik yoktur*” (Arık, 1969: 24) olarak açıklar. Bu tarif sözlük anlamına yaklaşan ancak bunun yanında terimin mâna-metafizik yönünün daha ağır bastığı bir açıklama olarak görülür. İdeoloji son iki yüzyıllık süreç neticesinde ortaya çıkan, daha çok Fransız İhtilali sonrasında değişen algının ürünü olmakla birlikte Fransız materyalizminin on sekizinci yüzyıl algısının ürünüdür. Baştaki anlamı ile “fikirlerin bilimi” olarak ortaya çıksa da sonraki süreçte anlamı hayli değişerek farklı noktalara kayar (Gramsci, 2012). Kimi noktalarda modern felsefi çağrışımların içine sıkıştırıldığı, kimi de metafizik ve psikoloji konularının anlam dünyasının karşılayamadığı, karışık kaldığı bazı soruların yeni bir sahada tartışılmasına olanak sağlaması için ortaya konur.

On sekizinci yüzyıl, metafizik kelimesinden hoşlanmaz, kilise kokan bir kelime. Psikolojinin de kaynağı bulanık. (...) Destutt De Tracy yeni bir kelime uydurur, ideoloji (1796). Kelimenin en geniş

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

anlamıyla: düşüncelerin ilmi. Felsefenin yerine geçecek olan bu yeni ilmin konusu, düşünceler, düşüncelerin kanunları, kendilerini dile getiren işaretlerle münasebetleri ve kaynaklarıdır... İdeoloji, bütün ilimlerin üstünde kanat çırpar, çünkü ilimler düşüncelerimizden ve onlar arasındaki çeşitli münasebetlerden ibarettir (Maine de Biran). (...) Kısaca, ideoloji metafizik muhtevastan sıyrılan bir felsefe, mantıkla kaynaşan bir nevi tecrübî psikolojidir (Meriç, 2002: 260-261).

Kelimenin felsefi alanda oluşumuna dair tartışmasını yapan Cemil Meriç'e göre ideoloji kaynağı bulanık ve mistik ilimlerin yerine konacak ve bu yeni boyutun üstünde duracak bir ilme dönüştürülmek amacıyla ortaya çıkar. Ancak sınırlandırılmaması, yerine konduğu terimlerin de muğlaklığı ile hızlı bir dönüşüm geçirir ve kendisini felsefi daha çok da siyasi-politik alanda bulur. Bu aşınma ve değişme sürecinde yaşanan olayların, geliştirilen düşüncelerin veya ortaya atılan siyasi tezlerin de büyük katkısı olmuştur. Diğer taraftan ideolojinin Marksist boyutuna gelindiğinde Marks'ta ideoloji üç boyutlu olarak ele alınan bir kavram olarak görünür. İlk boyutta ideoloji "yanıltma ve gizemleştirme" ile alakalıdır. Bu bağlantıda ideoloji kavramı "sistematik gizemleştirme sürecinin maskesini düşürmek amacıyla" eleştirel olarak kullanılır. İkinci olarak ideoloji sınıfsal yapılarla bağlantılıdır. "İdeoloji ile bilim, yanlışlık ile hakikat arasındaki karşıtlık, Marx'ın ideoloji terimini kullanmasında hayati önem taşır. Marx, ideolojide içkin olan çarpıklığın, bu kavramın topluma, yönetici sınıfın çıkarları ve bakış açısını yansıtması gerçeğinden doğduğuna inanır. (...) Üçüncüsü ideoloji bir iktidar tezahürüdür" (Heywood, 2013: 24). Marksist tanımın bu boyutlarında ideolojiyi daha çok sınıfsal pratik aracı, iktidar hegemonyasının veya resmi siyasetin felsefi noktada görünümü olarak ele almak mümkündür. İdeoloji, ilk kullanım anlamı olan "fikirlerin bilimi" olarak adlandırıldığı tarihlerden Marksist algıya kadar fazlasıyla değişerek "olguların bilimine" dönüşür. İnsan gelişiminin sınıfsal ve eylem odaklı ilerlemesi ile alakalandırılarak erk gücü ile ilişkilendirilir. Bu çerçeveye birlikte yeni bir düzleme geçer ve bilgiyi çarpıtan, engelleyen ya da gizleyen kavram olarak görünür. Kabul görmüş bakış açılarının pratikteki daraltıcı belirtisi olarak da kendisini gösterebilir. Neredeyse değişmeyen tek özelliği ilk kullanımından bugüne sınırlayan, anlam ve değer süreci içinde, farklı düşüncelere ya da kuramlara karşı fazla toleransı olmayan düşün eylemi olarak kalır (Williams, 1990). Diğer taraftan ideoloji, odak olarak ele aldığı siyasi- sosyal fikirlerin birey üzerinden gösteriminde kendisine yer bulur. Sınırlandırır, algısal olarak belirli bir alana dair yönelim oluşturur ve bu yönelimlerin sorgulanmadan kabul edilmesini bekler.

Devlet-ideoloji arasındaki ilişkiye bakıldığında ise bu durum ideolojinin erk tarafından aygıt olarak kullanılması ile alakalıdır. Dolaylı ya da dolaysız noktalardan ideolojik yapı, resmi olmayan ilişkilerle ana mekanizmanın (resmi politik yapı) desteklenmesi, yeniden üretilmesi, yönlendirme veya yönetsel durumunun sürdürülmesini sağlar. Althusser bu konuda yaptığı çalışmada ideolojiyi bir tür devlet aygıtı olarak görür. Aygıtlar sınıflandırılır ve birbiri ile ilintili veya alakasız görülen kurum veya toplulukların resmi yapının destekçisi olarak rol aldığını varsayar. Diğer taraftan devletin ideolojik aygıtları olarak "kültürel DİA" başlığı altında edebiyatı sınıflandırır (Althusser, 2002). Edebiyat kimi noktalarda siyasi ve tarihi algının yazın dünyasındaki yaratımı olarak, bazı yazar ve çevreler elinde politik ve ideolojik yapının desteklenmesi veya üretilmesi için kullanılabilir. Edebiyat ürünlerinde türler üzerinden yapılacak olan bu aygıtsal üretim belirli ideolojik çevre ve topluluklarca yapılabilir. Bu durumu Sevengil'in hikâyelerinde izlemek de mümkündür. Hikâye odaklı olarak ele alınan bu ideolojik aktarım hikâyenin süreci içinde ideal kişilerin ideolojik olarak doldurulması, bir plan, söylem ya da eylem etrafında gösterilmesi ile yapılır.

Refik Ahmet Sevengil'in Hikâyelerinde İdealist Tipler ve İdeolojinin İzleri

Refik Ahmet Sevengil'in hikâye kitabına da adını veren ilk hikâyesi "Köyün Yolu" adlı hikâyede politize edilen karakter, eğitim neferi olan Öğretmen'dir. Öğretmen hem karakter olarak hem de devletin temsili olarak erken Cumhuriyet döneminin en önde gelen figürlerindedir. Özünde inkılâbın öğreticisi, Cumhuriyet'in temsilcisi, her şeyden önce yol gösterici bir önder kimliğindedir. Bütün olumsuzluklara, yokluklara ve yoksulluklara rağmen yılmayarak görevini yapan, her şeyiyle devletin toplum nazarındaki ideal ucudur. "Köyün Yolu" adlı eserinde Sevengil, karakterine herhangi bir isim vermeyip onu yaptığı meslek ile adlandırarak idealize eder, karakteri politik bir figüre, eylem adamına dönüştürür. Bu durum da doğrudan politik bir özne-eylem figürü olarak karakteri konumlandırır. Diğer taraftan "ideoloji bireyleri özneler olarak çağırır veya adlandırır" (Althusser,

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

2002: 65). Özne olarak Öğretmen, inkılâp hareketinin ve Cumhuriyet'in eğitim mekanizması içerisinde bulunmakla birlikte halkın gözünde rejimin öncüsüdür.

Öğretmen gençti, memleketini seviyordu, köye yeni tayin edilmişti; inkılâp ordusunda ehemmiyetli bir vazife almış olmaktan gelen büyük bir sevinci, gizli bir gururu vardı; gözlerini gölün yüzündeki donuk parıltıda, koyu gümüş renkli bulutlarda, iki kapağı arkasına kadar açılmış satranç tahtasına benzeyen arazide ayrı ayrı ve her birinin tadını çıkara çıkara dolaşırken: Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?.. diye mırıldanıyordu (Sevengil, 1938: 8).

Öğretmen sadece eğitimci olarak kalmayıp aynı zamanda Kurtuluş Savaşı yıllarında orduda da görev almıştır. Atandığı köyde, inandığı değerlerle doğru orantılı bir hava ile karşılaşır. Bu onun düşünce dünyasında misyonunun da bir gerekliliği olarak idealinin doğrulanmasını sağlar. Düşünceleri toplumcu bir çizgiden izler taşırken aynı zamanda da romantik esintiler barındırır. “*Şu köylüler ne iyi insanlardı; öğretmen bu köye tayin edilip geleli daha bir ay olmadığı halde hepsi ile ahbab olmuştu. Zaten onlarla dostluğu ilerletmek için pek çok şey lazım değildi; köylüyü hor görmemek, ondan üstün görünmemek, onlarla içten, gönülden bir olmak kafî idi*” (Sevengil, 1938: 8). Öğretmen'in düşünceleri köylüye bakış açısının yalın bir nitelikte olduğunu gösterse de bu düşüncelerinin arkasında ideolojik bir görünüm de bulunmaktadır. Köy ve köylüye dair bu yönelimlerin tarihi geri planına bakıldığında “... özellikle II. Meşrutiyet yıllarında gelişmeye başlayan Türkçülük hareketinin etkisiyle olmuştur. Anadolu'ya, halka, halkın bir parçası olan köylüye yönelme, Ziya Gökalp (1876-1924)'in 'halka doğru' tezinin bir gereği olarak başlamış görünmektedir” (Çıkla, 2021: 230). Bu tarihi arka plan üzerine gelen Kurtuluş Savaşı yılları ve Cumhuriyet'in kuruluşu ile felsefesini kazanacak olan Anadolu'ya yöneliş nihayetinde Sevengil hikâyesinde de çıktısını bulur. Köy ve köylülük *milletin efendisi* olarak formüle edilerek rejimin halkçı yönüne eklenir. Hikâyenin ilerleyen noktalarında Öğretmen köyden ayrıldığına -çarşıya gitmek için- pişman olmak ve geri dönmek üzereyken kararlılık göstermesi gereğini, soruna dair bakış açısını; “*acaba geri mi dönmeliydi?.. Fakat hemen hemen yolu yarılanmıştı; buraya kadar çektiği sıkıntıya yazık değil mi? Hem geri dönmek ne demek?.. İnkılâpçı bir genç öğretmen, güçlükten yılar mı, gittiği yoldan döner mi?*” (Sevengil, 1938: 9) olarak siyasi ve idealist bir noktadan görerek ilerler. *İnkılâpçı bir genç* (öğretmen) figürü cumhuriyet idealinin kendisini, kurucusu tarafından emanet ettiği politik eylem insanıdır. Görevi, vasfı, karakteri veya inançları ne olursa olsun Cumhuriyet gençliğe, geleceğin sahiplerine bırakılarak onların dönüştürücü kuvvelerinde somutlaşır. Keza bu hikâyenin ilerleyen kısmında Öğretmen otobüse binmek istediğinde elbisesinin kirli olması nedeniyle “*bu pis kıyafetli adam bize de sürünecek, üstümüzü başımızı kirletecek!*” şeklindeki söylentilere maruz kalır. Ancak aynı araçta yolculuk eden bir polis memuru “*Ne demek, arabada yer varken bir Cumhuriyet vatandaşını yolun ortasında nasıl bırakırsınız; velev ki dilenci olsun; bilet parasını verdikten sonra... Ha, efendim, ne demek; böyle şey olur mu hiç?*” (Sevengil, 1938: 10) diyerek söylenenleri uyarır. Burada Öğretmen'in araca binmesine yardımcı olan kişinin yine devlet memuru olarak polis olması dikkat çeker. Polisin, öğretmenin araca alınmasındaki savunu ise *Cumhuriyet vatandaşı* olmasıdır. Vatandaş vurgusunun önünde politik bir temeli olan ideolojik arka plan görünür. Cumhuriyet'in rejim olarak ilanından sonraki süreçte gelişen siyasi ve politik olaylar, alınan kararlar, uygulanan politikalar ile düzenin ülke sathında yerleştirilmesi sağlanmaya başlanır. İdeolojinin bu noktada kullanımı toplumun yeniden yapılması, sınıflar ve gruplar arasında birlik kurmak amacıyla da kullanılır. Çünkü “*ideoloji bir çeşit toplumsal harçtır*” (McLellan, 2005: 35). Toplumsal bir bütünlük oluşturulması için gerekli noktalardan politik-siyasal-ideolojik bazı eylemler gerçekleştirilir. Cumhuriyet idaresi kuruluş felsefesi gereği halkın eşitliğini sağlamayı amaçlar. Hikâyede ki bu dolaylı eğitimin bir ucunda ise devletin bir görevlisi olan polis yer alır. Burada devlet ideolojisinin yine devletin memurları tarafından aktarılması, öğretilmesi ya da tamamen başka bir düzlemde temsil edilmesi bulunur.

“*Medeniyet Dersi*” adlı hikâyede yse Refik Ahmet Sevengil, *Köyün Yolu* adlı hikâyedeki idealist-ideolojik boyutu *Öğretmen-Polis* üzerinden anlatmaya çalıştığı *inkılâp* ideolojisi ve fikrini tersyüz eder. Bu tersyüzün ardındaki nedenlerden biri; vazifesi olmadığı halde kendisine görev bilerek, söylemleri içerisinde kimi kişiler tarafından inkılâp fikrinin suiistimal edilmişidir. Herhangi bir temsil görevi, eğitime-öğretme hakkı olmadan vatandaş üzerinde bazı fikri haklar görenlere dair eleştiri getirilir:

Şehir kıyafetli adam, gerçi öteden beri İstanbul'da yan gelip safa sürmekten başka bir şey yapmak istemez, köylüden kentliden de hiç hoşlanmazdı; fakat son senelerde gazetelerde inkılâp,

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

halk, köylü efendimiz, memleketin hakiki sahipleri, falan gibi kelimelerle dolu yazılar göre göre kulağı yeni bir edebiyatla dolmuştu. İşte şimdi, ne vesile ile olursa olsun, böyle Anadolu ortasına düştükten sonra, bu kulak dolgunluğunun tesiriyle, hüsnüniyeti kabardı, kendi kendisine:

- Bu zavallı insanları içinde buldukları gaflet uykusundan uyandırmak bir inkılâp vazifesidir; gidip şunlara bir medeniyet dersi vereyim, yahu!.. (Sevengil, 1938: 24).

Şehir kıyafetli adam figürü üzerinden kentli-köylü arasındaki çelişik yapı, anlayış farklılığı ve algı değişikliğine dair uzantılara değinilir. Şehirli karakter üzerinden kırsaldaki yaşama dair bir tür hor görme eşliğinde gelişen olayda, hikâye bu kentsoylu kişinin ders alması ile neticelenecek sürece girer. Eleştiri bir tür ders verme havası içerisinde nihayete erecek şekilde kurulur. Vazifesi olmadan inkılâp görevi yürüten bu figürün karşılaştığı durum kendi aleyhine olacak şekilde gelişir ve dersi kendisi alır. “Kalandur adamın otel sahibi olduğu anlaşılıyordu. Şehir kıyafetli adamın üstelik, inkılâp vazifesi de hatırına geldi; hem içeriye girdi hem de yüksek perdeden konuşmaya başladı...” (Sevengil, 1938: 24). Üslubu, konuşma şekil ve tarzı ile inkılâp görevi yürüteceğini sanan ancak inkılâbı gazete, dergi gibi yayınlardan öğrenerek kendine vazife çıkaran kişi medeniyetin aktarımında ders vermeyi görür. Ancak Sevengil hikâyesinin diğer kısmında ise bu görev eğitimcinin işidir. İnkılâp eğitimi ve öğretimi genel olarak vazife edinen değil vazifelendirilmiş kişiler aracılığıyla yapılır.

Refik Ahmet Sevengil, “Her Şeyin En İyisi” adlı hikâyesinde ise idealize edilen ideolojik karakterin tam olarak karşılığı olan bir tip çizer. Bu tip, eğitime ve temsil etme vazifesini üzerine almış, eğitilmiş bir vali olarak ortaya çıkar. Yine hikâyede de görüldüğü gibi karakterin adı verilmez, idealizasyonunu ve ideolojik yapısını tam olarak yansıtabilmek için isimsiz bırakılır. Özellikleri sıralanarak, istenilen ya da devrin görüşünü tam olarak yansıtabilecek durumda olan bir kişilik çizilir.

Üçyıldız vilayeti valisi yurdunu sever, çalışkan, fedakâr, bir adamdır; nahiye müdürlüğü, kaza kaymakamlığı, mülkiye müfettişliği gibi vazifelerde bulunmadığı için memleketi pek öyle karış karış bilmiyor ama yüksek tahsili, idari kabiliyeti, yılmaz bir azmi var. Valilerin muhtelif mesleklerden seçilebileceği hakkındaki karar üzerine bu memuriyete getirilmiş, bu isabetli tayin onu yakından tanıyanları, bilhassa memleket hesabına pek sevindirmişti. Kendisinden nice nice hayırlı işler bekleniyordu (Sevengil, 1938: 31).

Sevengil, karakterinin misyon özellik denilebilecek durumlarına dair kısa bir anlatım verir. Halk nazarında görünümünü çizer ve vali tipinin bu durumu ile uyumlu karakterini tarif eder. İdealize çerçevenin içerisine yerleşen karakter bu şemayı doldurmak için özel hayatındaki özellikleri ile de belirtilir. “İdeal tiplerin somut olguyu bütünüyle kapsamaları ve o eyleme anlam katan içeriği tümüyle içermesi yoluyla gerçek ile kurulan kavramsal bir köprü niteliğine sahip olması” (Akalin, 2008: 194) tanımıyla da uyumlu bir ideal-tip çizimi tamamlanır. Böylelikle bir vazife adamı, hayatının her şekil ve aşaması ile uyumlu, ideal ve ideolojik bir tipe dönüşür. “O hususi hayatında her şeyin en iyisini yer, en iyisini giyer, en iyisini yapardı. Karakterindeki bu ehemmiyetli hususiyet elbette iş hayatında da kendisini gösterecekti; nitekim öyle oldu” (Sevengil, 1938: 31). Valilik görevi gereği Üçyıldız adı verilen vilayette türlü projelere girişmesi, bayındırlık işlerini yoluna koyması ve halkın memnun olacağı sonuçlar da elde etmesi ile odak noktada çizilen bu tip pratikte ödüllendirilir. “Herkes memnundu; Üçyıldız vilayeti valisi dostlarının yüzünü kara çıkarmamıştı; bir yandan yukarıda sayıp döktüğümüz işleri hazırlarken öte yandan vilayette ciddi bir iş kontrolü kurmuş, dairelerde intizam temin etmeye çalışmış, halka kolaylıklar gösterilmesini emretmişti” (Sevengil, 1938: 32). Vali tutumu, davranışları ve yaptığı hizmetler ile çevresinde ve çalıştığı ilde takdir kazanır. Devleti temsil vazifesi ve bürokratik görevi üzerinden hem halkta hem cumhuriyet felsefesinin pratik düzleminde aranan ve örnek olan imajı çizer. İdealist çerçeveye uyumlandırılan karakter pratikteki eylemleri ile de inkılâp kişisinin göstereceği davranışları sergiler. “...bu eylem tarzının, somut gerçeklik olarak mutlaka uygulanıyor olması veya kültürel yaşam içinde benimsenmiş bulunması da gerekmektedir” (Akalin, 2008: 194). Kişilik özelliklerini ve idealizasyonunu çizdiği karakterinin eylem tarzını yaşamının olağan akışı içerisinde realize ederek günlük hayattaki karşılığı ile bağlantısını sağlar. Böylelikle ideolojik arka plana sahip ideal karakter beklentiler ve olgular ile bütünleşir. “Herkes memnundu; Üçyıldız vilayeti valisi dostlarının yüzünü kara çıkarmamıştı; bir yandan yukarıda sayıp döktüğümüz işleri hazırlarken öte yandan da vilayette ciddi bir iş kontrolü kurmuş, dairelerde intizam temin etmeğe çalışmış, halka kolaylıklar gösterilmesini emretmişti” (Sevengil, 1938: 32). Karakterin bu noktadan sonraki söylem ve davranışları akış boyunca arka planda tutulan ideolojik görünümünü öne

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

çeker ve idealist söylem yerini ideolojik söyleme bırakır. Hikâyedeki olay akışı içinde bu değişiklik devrin algısında geçmişe dair bir eleştiriyi barındırır. Oluşturulmaya çalışılan yeni tip insan ya da örnek olması için çizilen karakterler bu tür rağmen fikrine göre dizayn edilir. Rağmen/Karşı fikri geçmişte kalan her şeye karşın artık yeninin algı dünyasını doldurmak içindir. Eski dünya, devlet, ideoloji, kurum ve kişiler ile bağlantı kesilir, bağlam yeni üzerinden kurulur. Karakter ile birlikte algı modernizasyonu ve ideoloji yenileştirilmesi getirilir:

Asrın icaplarına uygun modern bir idare sistemi kurmak istiyordu; kimsenin hükümet işleri için bir diyeceği kalmamalı, her şey tıkırında gitmeli idi. Halbuki eski alışkanlık neticesi, bazı memurların lazım olduğu kadar çalışmadıkları, vaktinde gelip gitmedikleri, halka inkılâp ruhuna asla uygun olmayacak şekilde Osmanlı candarması gibi fena muamele ettikleri söyleniyordu. Yeni vali böyle işlere pek kızdı (Sevengil, 1938: 32).

Eleştiri ve karakter üzerinden yürütülen misyon faaliyeti hikâyenin içinde olabildiğince genel tutularak arka planda geçmişin olgularına karşı türlü küçümsemeler de gizlenir. Bu noktada Sevengil, hikâyenin hedefine vardığını, idealist ve ideolojik yapının kurulduğunu sezdirir. Hikâyenin yönü değişerek gündelik sorunlara dair kurgulara geçilir. Ancak bir diğer nokta inkılâp fikri ve algısının oldukça belirsiz tutulmasıdır. Tanımlamanın tam olarak yapılmaması hikâye boyunca karakterin bilhassa bu tür bir algı içerisinde yaratılmış olmasına bağlıdır. Artık geriye sadece “*anlamın deşifre edilmesi, toplumun ve insanın değişmez doğrusunu, gizlenmiş özünü ortaya çıkarmak gibi bir amaçla sınırlanmak değil; tam tersine, yapının (burada hikâyenin) anlamının toplumsal ve kültürel yapı içinde neyi temsil ettiğini ve genel, daha yerinde bir deyimle hegemonik ideoloji içindeki yerini belirlemeyi amaçlamak*” (Oktay, 2004: 67) kalmaktadır. Hikâyenin maksat odaklı yapısı okuyucusunda devrin politik-siyasi çerçevesine uyumu imlemeye çalışır. Karakterin ideolojik arka planda idealize edilerek kurulması hikâyenin okuyucusunda istenilen tip insanın bu olduğuna dair bir fikir geliştirmesinin tohumlarını eker. “*Sanat muhteva itibarıyla daima bir cemiyetin havasını taşıdığına göre, onun içinde ya şuurlu, ya şuursuz içtimai bir telkin unsuru vardır*” (Kaplan, vd. 1992: 151). Bu *telkin unsuru* ya da yönlendirme, politize etme olgusu *inkılâp edebiyatı* fikriyle hareket eden Sevengil’in de faaliyet alanına dönüşür. Nihayetinde hikâye kurucusu/yazarı da bir ideolojik fikirler ağıyla örülmüş dünyasından kendi düşünce yapısına göre eserinde bu algı ve olguları işler. Sanat ya da edebiyat ürünleri devrinin ve yazarının dokuları ile kurulur. Olgular anlam bagajlarında taşıdıkları manalar neticesinde yazarın felsefi, ideolojik, fikirsel dünyası üzerinden hikâye içinde konumlanırlar.

SONUÇ

Refik Ahmet Sevengil, edebiyat ve yazın dünyasına adım attığı ilk günlerde ve 1940’lardan sonra herhangi bir edebi, sanatsal grup içerisinde yer almayan bir kişi olur. Ancak Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte sanatsal ve edebi alanda politik bir edebi anlayış geliştirerek devrin edebi kanonu olan inkılâp edebi (kanonu) çerçevesinde ürünler verir. 1938 yılında türlü hikâyelerini bir araya getirerek yayımladığı *Köyün Yolu* eseri ise onun hikâye alanındaki tek eseridir. Kimi hikâyelerindeki inkılâp vurgusu ve idealize edilen kişiler ise onun siyasi algısının sanatına yansıyan ürünleri olmuştur. 1926’lı yıllardan itibaren edebiyat ve fikir dünyasına giren bu inkılâp edebiyatı kavramı daha sonraki süreçte kimi yazar ve politik şahsiyetler tarafından işlenerek bir kanon haline alır. Bazı dergi çevrelerinde edebiyatının yanında siyasi teorisinin de kurulmaya çalışılması (Kadro vb.) dönemin hareketli politik dünyasında Sevengil’in de bazı anlayışlar, fikirler, ideolojik algılar geliştirmesini sağlamıştır. İlk roman ve hikâyelerini yazdığı bu devreden sonra daha da siyasileşerek politikaya geçer. Bu devreden sonra edebiyat dünyasında adı duyulmaz olur. Erken cumhuriyet devresinde ve çok partili demokratik devrede Sevengil, hikâye, roman yazarından çok tiyatro tarihçisi, siyasi figür, politik karakter olarak tanınmaktadır. Bunun nedeni ilk başlarda yazdığı eserlerinde siyasi- ideolojik havanın ağır basması ve devrin algısının değişmesi ile açıklanabilir. Hikâyelerindeki ideolojik idealize karakterler ve anlatım tarzı ise maksat odaklı yazdığı bu eserlerin ana konusunu teşkil eder. Yeni bir çevre ve insan algısı üretmenin, tip ve karakter yaratmanın ön plana çıktığı bir dönemde edebiyatı bu eylemin aracı olarak kullanması hikâyelerinin sonraki süreçte geri planda kalmasına da sebep olmuştur. Dönemin şartları ve dünya siyasetinin yönü dolayısıyla birçok ülkede aynı faaliyetlerin yapıldığı söylenebilir. Özellikle Almanya, İtalya ve Rusya’da rejimlerin değişmesi, toplumlarda ideolojinin ağır basması sadece edebiyat sahasında olmamak kaydıyla her alana sirayet

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

eden bir ideolojik yaklaşım çizer. Türkiye’de de bu anlayışın yansımalarını farklı ideolojik görünümde yakalamak mümkündür. Refik Ahmet Sevengil de bu algının ve dönemin yazarları arasındadır.

Türk Dili ve Edebiyatı İncelemeleri Dergisi

Year: 2 - Number: 1 p. 35-44, Summer 2024

KAYNAKÇA

- Akalın, Kürşat Haldun (2008). *İdeal Tip ve Kurumsal Yapı Olarak Toplumsal Faaliyet Tarzı*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi S.20, s. 191-210.
- Akarsu, Prof. Dr. Bedia (2007). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Althusser, Louis (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arık, Remzi Oğuz (1969). *İdeal ve İdeoloji*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çıkla, Selçuk (2021). *Türkiye'de Rejim ve Edebiyat (1923-1950)*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Ergünöz, Yusuf, Gürses, Mürsel (2016). *Refik Ahmet Sevengil'in Öykücülüğü*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, S. 27, s.96-108.
- Eskin, M. Şerif (2017). *Cumhuriyet Türkiye'sinde (1923-1950) Ulusal Kimlik ve Hafıza İnşası Bağlamında Edebiyat Faaliyetleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gramsci, Antonio (2012). *Hapishane Defterleri 2. Cilt*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Heywood, Andrew (2013). *Siyasi İdeolojiler Bir Giriş*, Ankara: Adres Yayınları.
- Kaplan, Mehmet, vd. (1992). *Atatürk Devri Fikir Hayatı II*, Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Matbaası.
- McClellan, David (2005). *İdeoloji*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Meriç, Cemil (2002). *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okay, M. Orhan (2019). *SEVENGİL, Refik Ahmet*, TDV İslam Ansiklopedisi (gözden geçirilmiş 3. basım) EK-2, s.497-498, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Oktay, Ahmet (2004). *Sanat ve Siyaset*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Sevengil, Refik Ahmet (1938). *Köyün Yolu Hikâyeler*, İstanbul: Aydınlik Basımevi.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük 1 A-J*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yazar, Mehmet Behçet (1999). *Edebiyatçılar Âlemi Edebiyatımızın Unutulan Sımaları*, Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları.
- Williams, Raymond (1990). *Marksizm ve Edebiyat*, İstanbul: Adam Yayınları.